

Вивчення когнітивного стилю студента як засіб індивідуалізації навчання

Скрипник І.М., Приходько Н.П., Гонко О.Ф.

ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія»

Обґрунтовується думка, що вивчення когнітивних стилів студентів дозволяє викладачу сформулювати стратегії, спрямовані на активні пізнавальні дії в процесі відбору матеріалу для формування, вираження і повідомлення думки в конкретній ситуації.

Ключові слова: когнітивність, індивідуалізація навчання, пізнавання.

Модернізація вищої професійної освіти, що відбувається в Україні, стала необхідною умовою виведення практики фахової підготовки студентів на новий рівень. Зміни, що стрімко відбуваються в соціально-культурному, економічному та політичному житті нашого суспільства, світові науково-технічні досягнення безперечно пов'язані з вищою освітою, мета якої формування особистості з високим науковим і творчим потенціалом, що прагне високих професійних досягнень. Тому важливою проблемою залишається пошук інновацій у системі вищої освіти, які пов'язані з підвищенням ефективності навчання студентів, створенням нових систем і форм навчання, що могли б максимально сприяти їхньому всебічному розвитку.

Основними положеннями індивідуалізації навчання у виші з урахуванням когнітивних стилів студентів є особистісно-орієнтовний підхід до навчання, що ґрунтується на розумінні стилю індивідуальності та опосередкований сферою несвідомого. Когнітивний дисонанс переживається студентами як психологічний дискомфорт і виникає при неузгодженості методики представлення навчального матеріалу і когнітивного стилю суб'єкта, що в підсумку викликає зниження інтересу до навчання та успішності навчальної діяльності [4]. Проявляючись у пізнавальній діяльності когнітивно-стильового створення (когнітивного стилю), шляхи організації роботи з інформацією, яким суб'єкт надає перевагу, дозволяє говорити про ефективне або неефективне вирішення ним пізнавальних задач із точки зору остаточного результату. Питання про ефективність у цих умовах конкретних стратегій тісно пов'язане з проблемами оптимальної організації тих чи інших видів навчальної, професійної діяльності для людей із різними психологічними властивостями. Безперечно, не всі шляхи організації роботи з інформацією ефективні, деякі з них перешкоджають досягненню поставленої мети. Тому в процесі навчання викладачу необхідно своєчасно визначити непродуктивні стратегії і тактики в студентів та навчати їх продуктивним стратегіям і тактикам із точки зору педагога. Однак такі зміни тісно пов'язані зі зміною індивідуально-психологічних властивостей студента, коли йому потрібно застосовувати «невластиву йому стратегію». Основою індивідуалізації навчання у вищій школі має бути системний облік

індивідуальних характеристик поведінкової активності студентів, що проявляються в її пізнавальній, комунікативній та творчій складовій [2].

Когнітивними структурами називають внутрішні, відносно стабільні психологічні системи репрезентації знань, що зберігаються в довгостроковій пам'яті, які є системами екстракції й аналізу поточної інформації [4].

Завдання когнітивного навчання – сформувати в студента такі інтелектуальні здібності, які будуть спрямовані на активні пізнавальні дії в процесі відбору матеріалу для формування, вираження і повідомлення думки в конкретній ситуації. Завдання обліку індивідуальних особливостей засвоєння інформації трансформується в завдання формування персонального пізнавального стилю. Персональний стиль складається в міру інтелектуального розвитку людини: чим вищий рівень інтелектуальної зрілості особистості, тим яскравіше проявляється персональний пізнавальний стиль, що безпосередньо пов'язаний із пізнавальною активністю [4]. Нова реальність вимагає, щоб викладач допомагав студентам у процесах пізнання та отримання нових знань і свідомого самостійного відпрацювання необхідних вмінь та навичок.

Сучасні досягнення різних наук дають педагогам можливість впливати на процес засвоєння студентами інформації і при цьому орієнтуватися на особистість студента, його реальні потреби і мотиви, соціокультурні, індивідуальні програми розвитку; навчання має усвідомлюватися студентами як індивідуальний процес, що залежить у першу чергу від нього самого, від його зусиль, здатності до розвитку самостійності в прийнятті рішень у процесі його вивчення; мати діяльний, когнітивний, творчий характер; орієнтуватися на логіку розвитку особистості студента, його суб'єктивного внутрішнього стану; стимулювати до прояву власної активності; урахувати насамперед індивідуальні передумови навчання; стимулювати до використання індивідуальних стратегій і технік засвоєння інформації.

Ефективність навчання визначається особистістю студента, який має усвідомлювати і брати на себе певну частку відповідальності за результати навчання. Такий підхід до формування професійної особистості диктує необхідність при розгляді сутності поняття «навчання» зміщувати акценти з викладацької діяльності на діяльність студента під чітким керівництвом викладача. Результат такого навчання повністю залежить від суб'єктивного сприйняття студента і стосується інтелектуальної та емоційної сфер його особистості. Викладач, у свою чергу, створює в навчальному процесі сприятливе соціальне середовище, що включає студента як активного учасника і розвиває в ньому здатність до самонавчання [3].

На формування індивідуальних стійких прийомів засвоєння інформації впливають не тільки методика навчання, а й певні природні передумови і весь попередній шлях розвитку індивіда. Тобто, студенти засвоюють один і той же навчальний матеріал із різною швидкістю і з різною якістю, а залежить це від каналів сприйняття (візуальний, аудіальний, кінестичний), стилів мислення (конкретний-абстрактний, індуктивний-дедуктивний та ін) і психотипів (екстраверт, інтроверт) [4].

Доросла особистість володіє вже певними «задатками», які можуть актуалізуватися під впливом групи чи колективу, в які дана особистість потрапляє. Система міжособистісних взаємин складає основу психологічного микроклімату відповідної групи або колективу; діє на особистість приблизно так, як фізичний клімат на рослину. Тобто, вступаючи в активне спілкування під час навчання в колективі, студент додатково отримує і засвоює знання, вміння та навички, якими володіють інші учасники навчального процесу (викладач, інші студенти). Робота над відпрацюванням практичних навичок у колективі сприяє додатковому спонуканню до їх засвоєння. Вивчення групи з метою виявлення та обліку психотипів і когнітивних стилів студентів дозволяє виявити домінуючі стилі життя і стилі так званої «групи ризику», що дозволяє викладачеві створити рівні можливості для отримання знань у всіх і в кожного студента і зробити процес навчання найбільш ефективним. Застосовуючи такий підхід, викладач наближається до індивідуалізації в процесі навчання. Облік когнітивних типів і сенсорних переваг студентів сприяє різноманітності завдань, що підвищує інтерес до навчання та його ефективність. Зумовлена цим варіативність навчального матеріалу і завдань підвищує навчально-пізнавальну активність всіх студентів і створює комфортніші можливості для ефективнішого навчання кожного студента в навчальній групі. В умовах організованого навчання викладач має можливість організувати і управляти процесами створення підгруп чи пар для роботи над застосуванням інформації чи практичних навичок. Таким чином, спілкування в навчальній групі, навчання в якій побудовано з урахуванням індивідуально-особистісних характеристик, але з наголосом на колективні види завдань, створює сприятливий психологічний клімат і надає як виховний, так і розвиваючий вплив на особистість учнів.

Отже, для ефективного навчання в групі викладачеві необхідно: врахувати індивідуально-психологічні особливості кожного з учнів, тобто «когнітивний стиль»; забезпечити зростання мотивації і творчої активності учнів, щоб усі учасники навчального процесу брали участь у навчально-пізнавальній діяльності на занятті та поза ним; перетворити академічну групу в групу суб'єктів (тобто в колектив, що має єдину мету і мотивацію, спільно обирає спосіб і засоби діяльності, обговорює результат цієї діяльності); створити в навчальному колективі атмосферу співробітництва, взаємозалежної та взаємозумовленої діяльності.

Для забезпечення ефективності навчання викладачу необхідно використовувати такі стратегії, при яких навчання проходило б за єдиною програмою, проте засвоєння матеріалу відбувається на різних рівнях складності; роботу в підгрупах, що дозволяє студентам найбільш повно реалізувати свої здібності в процесі навчання; організацію навчального матеріалу таким чином, щоб активізувати повною мірою навчально-пізнавальну діяльність підгрупи і всієї групи в цілому із залученням здібностей, у тому числі і творчих, кожним учасником процесу; забезпечення необхідної варіативності навчання, що ґрунтується на індивідуальних

когнітивних стилях окремих учнів та сумачі їх у підвиди когнітивних стилів усередині навчальної групи.

Список використаної літератури

1. Максимов В.И. Когнитивный анализ и управление развитием ситуаций // Материалы 1-й междунар. конф.: в 3-х томах / В.И.Максимов ; под ред. В.И.Максимова. – 2001. – Т. 1. – 199 с.

2. Парахонский А.П. Анализ основных принципов индивидуализации и гуманизации обучения студентов / А.П. Парахонский // Современные наукоемкие технологии. – 2005. - № 6. – С. 26-27.

3. Рыжов А.А. Когнитивный прототип как практический базис для структуризации и представления учебных декларативных знаний в ИСДО / А.А.Рыжов, А.Н.Попов // Клиническая информатика и телемедицина. – 2012. - № 1. С. 133 – 138.

4. Чуприкова Н.И. Психология умственного развития: Принцип дифференциации / Н.И.Чуприкова. – М. АО «СТОЛЕТИЕ», 1997. – 480 с.